

Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет

Т. Г. Соловйова

ОСНОВИ ІНКЛЮЗІЇ

Методичні рекомендації до самостійної роботи
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Соціальна
робота» освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка» та
спеціальності «Спеціальна освіта» денної та заочної форм навчання

Протокол вченої ради
№ 3 від 31.10.2017

Затверджено
Вченою радою ЗНУ
Протокол № 3 від
від 31.10.2017 р.

Запоріжжя
2017

УДК: 37.013.45:378 – 045.45(075.8)

C602

Соловйова Т.Г. Основи інклюзії: методичні рекомендації до самостійної роботи для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Соціальна робота» освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка» та спеціальності «Спеціальна освіта» денної та заочної форм навчання / Т.Г. Соловйова. – Запоріжжя: ЗНУ, 2017. – 67 с.

У виданні подано зміст самостійної роботи відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Основи інклюзії», термінологічний словник, питання для самоконтролю, завдання для письмового виконання, тестові завдання для самоперевірки, рекомендовану літературу.

Увагу акцентовано на особливостях інклюзивної соціальної політики в освітньому навчальному просторі та суспільстві в цілому. Висвітлено теоретичні та практичні основи роботи з дітьми й молоддю з особливими потребами в умовах інклюзії. Розглянуто проблему особистісної готовності майбутніх соціальних працівників, соціальних та корекційних педагогів до роботи в інклюзивному освітньому просторі.

Для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Соціальна робота» освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка», спеціальності «Спеціальна освіта» денної та заочної форм навчання.

Рецензент *Н. В. Заверико* канд. пед. наук, професор кафедри соціальної педагогіки Запорізького національного університету

Відповідальний за випуск *А. П. Поплавська* канд. псих. наук, доцент

ЗМІСТ

Передмова	4
Зміст самостійної роботи	
Розділ 1. Інклюзія як політика та процес	7
Тема 1. Інвалідність як соціальна проблема сучасності	7
Тема 2. Інклюзія як протидія дискримінації людей з інвалідністю	10
Тема 3. Зарубіжний досвід розвитку інклюзивних процесів	14
Розділ 2. Основи інклюзивної освіти	19
Тема 1. Спеціальна освіта в Україні	19
Тема 2. Вимоги до професійної підготовки педагогів інклюзивних навчальних закладів	23
Тема 3. Організація інклюзивного освітнього середовища у конкретному навчальному закладі	27
Тема 4. Особливості навчально-виховного процесу в інклюзивних навчальних закладах	32
Тема 5. Оцінювання навчальних досягнень учнів в інклюзивній школі	37
Тема 6. Диференціація в інклюзивній освіті	41
Тема 7. Роль асистента вчителя в інклюзивному навчальному середовищі	45
Термінологічний словник	50
Рекомендована література	63

ПЕРЕДМОВА

Курс «Основи інклюзії» є необхідною складовою професійної підготовки здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Соціальна робота» освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка»; спеціальності «Спеціальна освіта».

Актуальність вивчення дисципліни «Основи інклюзії» для підготовки педагогів зумовлена, перш за все, сферою майбутньої професійної діяльності даної категорії фахівців. Курс «Основи інклюзії» передбачає ознайомлення з теоретичними основами роботи з дітьми з обмеженими можливостями в умовах інклюзивного навчального простору та осмислення реального досвіду такої роботи, що дасть майбутнім фахівцям можливість знаходити способи розвитку та вдосконалення стратегічної інтеграції дітей з обмеженими можливостями в інклюзивні навчальні заклади та у суспільство в цілому.

Обговорення проблемних питань соціального та психолого-педагогічного характеру в цій сфері забезпечує можливість формування у студентів наукового підходу до пояснення соціальних та психолого-педагогічних факторів, які впливають на адаптацію, соціалізацію та інклюзію дітей з інвалідністю, до практичної реалізації знань у зазначеній сфері.

Сукупність знань, умінь і навичок, набутих у процесі вивчення курсу «Основи інклюзії», розуміється як готовність і здатність особистості застосовувати їх у сфері професійної діяльності соціального та корекційного педагога.

Навчальний курс «Основи інклюзії» включає два тематичні розділи:

1. Інклюзія як політика та процес;
2. Основи інклюзивної освіти.

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи інклюзії» є засвоєння теоретико-методологічних, нормативно-правових та організаційно-методичних засад інклюзивних процесів у освіті та вихованні.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи інклюзії» є:

- сформувати у студентів особистісну та професійну готовність до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітньої школи;
- сформувати усвідомлене розуміння основних положень інклюзивної освіти;
- сформувати навички командної роботи при навчанні та вихованні дітей з особливими потребами;
- забезпечити досконале володіння стратегіями взаємодії з батьками дітей з особливими потребами;
- сформувати навички диференційованого викладання та оцінювання;
- виробити усвідомлення необхідності зростання педагогічної майстерності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

знати:

- теоретико-методологічні та нормативно-правові засади інклюзивної освіти;
- особливості становлення інклюзивної освіти в Україні;
- ефективні стратегії взаємодії з різнопрофільними фахівцями та батьками дітей з особливими потребами;
- фактори і педагогічні умови, що сприяють ефективності інклюзії в освіті;
- моделі соціально-педагогічної корекції та реабілітації різних категорій дітей з особливими потребами.

Уміти:

- здійснювати необхідні адаптації/модифікації курикулуму й методики викладання;
- розробляти (адаптувати, модифікувати) індивідуальні навчальні плани та програми для дітей з особливими освітніми потребами на основі визначення

їхніх потреб;

- реалізовувати підходи диференційованого викладання та оцінювання навчальних досягнень та розвитку дітей з особливими освітніми потребами

- застосовувати соціально-педагогічні підходи у роботі з різними групами дітей з особливими потребами.

Міждисциплінарні зв'язки: проблематика курсу «Основи інклюзії» пов'язана з курсами «Соціальна педагогіка», «Вступ до спеціальності», «Соціально-правовий захист населення», «Теорія та історія соціальної роботи» «Соціальна робота з людьми з обмеженими можливостями» та ін.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Розділ 1. Інклюзія як політика та процес

Тема 1

Інклюзія: сутність поняття, основні принципи

Питання для опрацювання

1. Актуальність інклюзії як світової стратегії у соціальній сфері.
2. Аналіз сутності понять «інклюзія», «інтеграція».
3. Історичне підгрунття виникнення та розвитку інклюзивних процесів.
4. Принципи інклюзії.

Метою вивчення даної теми є визначення сутності понять «інклюзія» та «інтеграція» та усвідомлення різниці між ними.

Основні поняття

Інклюзія, інтеграція, соціальна інклюзія, інклюзія в освіті, інклюзивна політика, інвалід, інвалідність, обмежені можливості, особливі потреби, соціальна ізоляція, медична модель інвалідності, соціальна модель інвалідності, інклюзивний процес, принципи інклюзії.

Методичні рекомендації

1. Робота над першим питанням передбачає аналіз актуальності інклюзії як світової стратегії: у міжнародному законодавстві, у розвинутих демократичних країнах, в Україні. Студентам необхідно визначити ступінь актуальності інклюзії у різних сферах життя суспільства. Усвідомити значення інклюзії для людей з обмеженими можливостями та соціуму взагалі.

2. Друге питання передбачає аналіз сутності понять «інклюзія» та «інтеграція». Студентам необхідно розглянути різні підходи до їх тлумачень. Визначити спільне та відмінне обох понять. Розглянути інклюзію як закономірне продовження інтеграції. Теоретично опрацювати ланцюжок

«сегрегація – інтеграція – інклюзія».

3. Третє питання передбачає вивчення інклюзії як історичного процесу. Студентам необхідно ознайомитись з основними моделями інвалідності у суспільстві – медичною та соціальною. Розглянути інклюзію як новоутворення соціальної моделі інвалідності. Вивчити основні етапи розвитку інклюзивних процесів. Довести необхідність впровадження інклюзії у всі сфери життя суспільства. Розглянути інклюзію як механізм захисту прав людей з інвалідністю.

4. Четверте питання передбачає розкриття основних принципів інклюзії. Студентам необхідно проаналізувати основні принципи, які містяться в головних міжнародних документах: Стандартних правилах забезпечення рівних можливостей для інвалідів ООН, Саламанкській декларації та програмі дій з навчання осіб з особливими потребами. Визначити основні принципи інклюзії та їх суспільно-правове підґрунтя.

✍ Завдання для письмового виконання

Напишіть есе на тему за вибором:

1. Інклюзія як політика захисту прав дитини з особливими потребами
2. Інклюзія у суспільстві: переваги та недоліки
3. Соціальний статус людини з інвалідністю в інклюзивному суспільстві

Рекомендований обсяг роботи – 6 тис. друкованих знаків з пробілами.

❓ Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність інклюзії як стратегії міжнародного законодавства?

2. У якій соціальній сфері інклюзія вважається найбільш перспективною? Відповідь поясніть.

3. У чому полягає цінність інклюзії для суспільства взагалі?

4. Розкрийте сутність поняття «інтеграція» щодо людей з інвалідністю та поясніть концептуальну відмінність між інтеграцією та інклюзією.

5. Яким чином інклюзія забезпечує рівні можливості для всіх людей?

6. У чому полягає принципова відмінність між медичною та соціальною моделями інвалідності?

7. Перерахуйте основні принципи інклюзії.

8. Назвіть основні міжнародні документи які забезпечують соціальну інклюзію у правовому полі.

Тестові завдання для самоперевірки

1. Перенесення акцентів з медичних аспектів інвалідності, піклування про осіб з психофізичними порушеннями на реформування самого соціуму відповідає принципу:

A. доступності

B. інклюзії

C. гуманності

2. Визнання осіб з вадами як неповноцінних, недієздатних громадян, які потребують опіки характерно для:

A. медичної моделі інвалідності

B. соціальної моделі інвалідності

C. культурна модель інвалідності

3. Широке вживання терміна «діти з особливими потребами» зініціювала:

A. Конвенція про права інвалідів

B. Саламанкська декларація

C. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів»

4. Скільки основних періодів еволюції стосунків суспільства і держави до осіб з відхиленнями в розвитку історично виділяється?

A. сім

B. п'ять

C. чотири

5. Зусилля, спрямовані на введення дітей у регулярний освітній простір це:

A. інтеграція

B. інклюзія

С. реінтеграція

б. Який з термінів вважається доречнішим у контексті інклюзії:

А. людина з вадами розвитку

В. людина з порушеннями розвитку

С. людина з інвалідністю

Рекомендована література

1. Гаврилов О.В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навчальний посібник / О. В. Гаврилов.– Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – 308 с.
2. Конвенція про права інвалідів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docs.google.com/file/d/0Bzg7GeDl11szTXhodjQ4Umg5WUE/edit>
3. Основи інклюзивної освіти: [навч. метод. посіб.] / [МОНмолодьспорту України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки; за заг. ред. А. А. Колупаєвої. – К. : [А.С.К.], 2012. – 308с.
4. Розвиток політики інклюзивних шкіл. Інтегроване планування послуг, їх надання та фінансування в Канаді: посібник / Дж. Блейз, Е. Чорнобой, Ш. Крокер, Е. Страт, О. Красюкова-Еннз. – К.: Паливода А. В., 2012. – 46 с.
5. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів (прийняті резолюцією 48/96 Генеральної Асамблеї від 20 грудня 1993 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://npu.edu.ua!/e-book/book/html/D/ikpp_kpp_Sozhialno-pravovuy_zahust_ditey/100.html

Тема 2

Інклюзія як протидія дискримінації людей з інвалідністю

Питання для опрацювання

1. Ідеологія інклюзії.
2. Сутність поняття «дискримінація» за ознакою інвалідності.
3. Соціальна інклюзія як альтернатива соціальній ізоляції.

4. Проблема рівних можливостей.

Метою вивчення даної теми є усвідомлення студентами сутності дискримінації за ознакою інвалідності та інклюзії як засобу протидії дискримінації.

Основні поняття

Ідеологія інклюзії, концепція нормалізації, принцип доступності, дискримінація, права людей з інвалідністю, сегрегація, форми дискримінації, соціальне ігнорування, соціальна ізоляція, соціальна самоізоляція, рівні можливості.

Методичні рекомендації

1. Перше питання передбачає ознайомлення з основними концептуальними засадами інклюзії, які складають її ідеологічне підґрунтя. Студентам необхідно вивчити основні філософські положення щодо соціальної інклюзії, ознайомившись з працями ознайомитись з концепцією «нормалізації», усвідомити головну концепцію інклюзивної освіти, що відображає одну з головних демократичних ідей – усі діти є цінними й активними членами суспільства. Проаналізувати підстави для розвитку інклюзії у працях Л. Виготського.

2. У межах другого питання студентам необхідно розглянути поняття «дискримінація». Ознайомитись з видами дискримінації за різними ознаками. Визначити певні особливості дискримінації за ознакою інвалідності. Ознайомитись з формами дискримінації: пряма, непряма, підбурювання до дискримінації, утиск. Проаналізувати нормативні документи, які можуть бути корисними для запобігання дискримінації. Ознайомитись з поняттями «сегрегація» та «соціальне ігнорування» стосовно людей з інвалідністю та усвідомити зв'язок між означеними поняттями та дискримінацією.

3. Третє питання передбачає розгляд соціальної інклюзії як альтернативи соціальній ізоляції людей з інвалідністю. Студентам необхідно проаналізувати сучасний стан людей з інвалідністю щодо ступеня їхньої соціальної

ізолюваності. Довести, що соціальна ізоляція людей з обмеженими можливостями є дискримінацією. Визначити ефективність сучасних інклюзивних процесів в Україні та за кордоном. Ознайомитись зі шляхами розвитку інклюзії як альтернативи соціальній ізоляції.

4. Четверте питання розкриває проблему рівних можливостей для всіх людей, незалежно від їх соціального статусу, стану здоров'я тощо. Студентам необхідно в історичній ретроспективі розглянути соціально-політичні процеси, які впливають на формування нового світогляду, що забезпечує рівні можливості. Усвідомити ідею рівних можливостей як підґрунтя для соціальної недискримінації. Ознайомитись з конституційним забезпеченням рівних можливостей. Проаналізувати реалізацію принципу рівних можливостей на практиці: в Україні та за кордоном.

✍ Завдання для письмового самостійного виконання

1. Інформаційне реферування основних документів України, що забезпечують розвиток інклюзивних процесів.

Рекомендований обсяг роботи – 5 тис. друкованих знаків з пробілами.

2. Наведіть три-чотири докази (або приклади), які доводять, що інклюзія ефективно протидіє дискримінації людей з інвалідністю.

Рекомендований обсяг роботи – 1-2 тис. друкованих знаків з пробілами.

❓ Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність концепції нормалізації?

2. Назвіть вихідні положення ідеології інклюзії.

3. Які ідеї Л.С. Виготського стали підґрунтям для розвитку соціальної інклюзії?

4. Чи є відмінність між правами людини з інвалідністю та звичайної людини? Відповідь поясніть.

5. Що таке дискримінація за ознакою інвалідності?

6. Яким чином інклюзія протидіє дискримінації людей з обмеженими можливостями?

7. Назвіть причини соціальної самоізоляції людини з інвалідністю.

8. У чому полягає сутність проблеми рівних можливостей?

Тестові завдання для самоперевірки

1. Головною перешкодою дитині отримати освіту в загальній системі є:

A. інклюзія

B. інтеграція

C. дискримінація

2. Юридичний статус повної безправності людей з обмеженнями закріпило:

A. Римське право

B. Законодавство Радянського Союзу

C. Християнська церква

3. Для політики Радянського Союзу стосовно людей з інвалідністю найбільш характерною була:

A. дискримінація

B. сегрегація

C. інтеграція

4. Кому з видатних вчених належить висловлення: «Величезна помилка – споглядання на дитячу ненормальність лише як на хворобу. Це призвело нашу теорію й практику до небезпечних помилок. Ми ретельно вивчаємо краплини дефекту, ті золотники хвороби, які зустрічаються у ненормальних дітей... і не помічаємо тих пудів здоров'я, закладених у дитячому організмі, на який би дефект він не страждав»:

A. Л. Виготському

B. А. Макаренку

C. В. Сухомлинському

5. Ідея, що життя і побут людей з обмеженими можливостями мають бути якомога більше наближені до умов і стилю життя усієї громади, базується на:

A. концепції «нормалізації»

B. концепції «сегрегації»

С. концепції «інклюзивного навчального простору»

б. В основі інклюзивної освіти лежать ідеї:

А. рівного ставлення до людей з особливими потребами

В. усунення сегрегації та дискримінації стосовно людей з інвалідністю

С. рівного ставлення до всіх членів суспільства, незалежно від їхньої національності, статі, раси, культури, соціального стану, релігії, індивідуальних можливостей і здібностей

Рекомендована література

1. Выготский Л.С. Собрание сочинений в 6-ти томах. Основы дефектологии / под ред. Т.А. Власовой. – М.: Педагогика, 1983. – Т.5. – 368с.
2. Інвалідність та суспільство: навчальний посібник / за ред. Л. Байди, О. Красюкової – Енс. – К., 2012. – 216 с.
3. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник.- К.: ФО-П Придатченко П.М., 2007.
4. Основи інклюзивної освіти : [навч. метод. посіб.] / [МОНмолодьспорту України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки ; за заг. ред. А. А. Колупаєвої. – К. : [А.С.К.], 2012. – 308с.
5. Права інвалідів в Україні: зб.правових документів. – К.: Сфера, 1998. – 300 с.
6. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fl-life.com.ua/inclusion/?page_id=870

Тема 3

Зарубіжний досвід розвитку інклюзивних процесів

Питання для опрацювання

1. Закордонний досвід інклюзії у вихованні та освіті.
2. Інклюзія як забезпечення права вибору.

3. Досвід Канадського центру вивчення інвалідності.
4. Можливості адаптації зарубіжного досвіду інклюзії в Україні.

Метою вивчення даної теми є ознайомлення студентів з закордонним досвідом інклюзії в політиці, освіті та суспільстві в цілому.

Основні поняття

Консультативна політика, універсальний дизайн, принцип доступності, «лінза» інвалідності, індекс інклюзії, соціальні стереотипи, професійне співробітництво.

Методичні рекомендації

1. У межах першого питання студентам пропонується ознайомитись з особливостями впровадження принципів інклюзії у різних країнах. Розглянути різні політичні стратегії, спрямовані на підвищення ефективності реалізації теоретичних принципів інклюзії. Ознайомитись з важливими наслідками децентралізації у розвинутих демократичних країнах щодо розвитку соціальної інклюзії. Ознайомитись з поняттям «універсальний дизайн» та принципом доступності.

2. Друге питання передбачає розгляд інклюзії не тільки як альтернативу соціальній ізоляції, а і як механізм забезпечення права вибору. Студентам необхідно ознайомитись з досвідом розвитку інклюзивних процесів у країнах, в яких людям (дітям) з інвалідністю забезпечується право вибору, зокрема, освіта спеціальна або інклюзивна. Проаналізувати важливість забезпечення права вибору для людини з обмеженими можливостями.

3. Третє питання передбачає ознайомлення з досвідом Канадського центру вивчення інвалідності та діяльністю українсько-канадського проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні». Проаналізувати існуючі тенденції світових інноваційних підходів до розв'язання проблем інвалідності. Ознайомитись з поняттям «лінза інвалідності» як інструменту для аналізу, розробки та впровадження політики.

4. Четверте питання розкриває можливості використання закордонного

інклюзивного досвіду в Україні. Студентам необхідно проаналізувати сучасні українські умови для впровадження інклюзивної соціальної політики. Визначити сильні та слабкі сторони України щодо впровадження інклюзії. Ознайомитись з програмою діяльності Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» та досвідом пілотного проекту «Розвиток інклюзивного освітнього середовища у Запорізькій області».

✍ Завдання для письмового виконання

Проблемно-орієнтовне реферування закордонного досвіду розвитку інклюзивної соціальної політики. Країна – на вибір студента.

Рекомендований обсяг роботи – 7-8 тис. друкованих знаків з пробілами.

❓ Питання для самоконтролю

1. Яким чином децентралізація сприяє розвитку інклюзивної соціальної політики?

2. У чому полягає сутність універсального дизайну у контексті інклюзії?

3. У яких випадках інклюзивна освіта поступається спеціальній?

Поясніть відповідь.

4. Як ви розумієте право вибору для людини з інвалідністю?

5. Охарактеризуйте існуючі тенденції світових інноваційних підходів до розв'язання проблем інвалідності.

6. Що таке «лінза інвалідності»?

7. Чи є концепція інклюзії однозначною та найбільш прогресивною на сьогодні? Поясніть відповідь.

8. Назвіть труднощі, що виникають при реалізації програми проекту «Розвиток інклюзивного освітнього середовища у Запорізькій області».

Тестові завдання для самоперевірки

1. Адаптаційна підготовка як складова соціальної політики держави є найбільш характерною для:

А. європейських держав

В. США

С. держав пострадянського простору

2. Центри підготовки дорослих та центри соціального навчання передбачені для:

А. літніх людей з інвалідністю

В. молоді, що має труднощі у навчанні після закінчення школи

С. молоді з психофізичними порушеннями

Д. дітей та підлітків з інвалідністю

3. Створення невеликих сімейних груп людей з інвалідністю характерне для:

А. США

В. Великої Британії

С. Німеччини

Д. України

4. Принцип дизайну місць, речей, інформації, повідомлень та політики, який дозволяє скористатися ними найбільш широкому колу людей у найрізноманітніших ситуаціях та не передбачає створення окремих або спеціальних можливостей для такого користування це:

А. «Універсальний Дизайн»

В. принцип інтеграції людей з інвалідністю у соціум

С. політика демократичних держав

5. Силовий вид спорту, у якому підіймають штангу. Включений до програми параолімпійських ігор:

А. важка атлетика

В. пауерліфтинг

С. бодібілдинг

6. Для чого створюється безбар'єрне середовище?

А. для максимально незалежного життя людей з інвалідністю

В. для забезпечення права людей з обмеженими фізичними можливостями на вільне пересування

С. щоб уникнути штрафів

Рекомендована література

1. Колупаєва А. А. Психолого-педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання в європейських країнах // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. – К.: Університет «Україна». – 2006. – С. 174-175.
2. Инклюзивное образование за рубежом. От мечты к реальности [Електронний ресурс]. – Благотворительный фонд Даунсайд Ап. – Режим доступу: http://journal.downsideup.wiki/ru/post/inkluzivnoe_obrazovanie
3. Сигал Н.Г. Реализация инклюзивного образования за рубежом / Н.Г. Сигал // Педагогика и психология. – 2013. – С. 97 – 103.
4. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: навчально-методичний посібник / Кол. упорядників: Патрикєєва О. О., Софій Н. З., Луценко І. В., Василяшко І. П.; за заг. ред. Шинкаренко В. І. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2013. – 96 с.
5. Колупаєва А. Інтегративні тенденції в освіті дітей з особливими потребами в Україні [Електронний ресурс] / А. Колупаєва. – Режим доступу: http://canada-ukraine.org/ukr_Journal_V1.htm.

Розділ 2. Основи інклюзивної освіти

Тема 1

Спеціальна освіта в Україні

Питання для опрацювання

1. Характеристика спеціальної освіти в Україні.
2. Класифікація порушень психофізичного розвитку у дітей.
3. Ресурсні можливості спеціальної освіти у процесі інклюзії.

Метою вивчення даної теми є ознайомлення зі специфікою спеціальної освіти в Україні та використанням її ресурсу у процесі інклюзивної освіти.

Основні поняття

Спеціальна освіта, корекційна освіта, вертикальна та горизонтальна структура спеціальної освіти, спеціальні навчальні заклади, навчально-реабілітаційні центри, оздоровчі багатoproфільні установи, школи-інтернати, порушення психофізичного розвитку, типи порушень розвитку, класифікація порушень.

Методичні рекомендації

1. Вивчення першого питання передбачає ознайомлення студентів з характерними особливостями спеціальної освіти в Україні і світі. Студентам необхідно визначити сутність горизонтальної та вертикальної структури спеціальної освіти. Проаналізувати роботу сучасної системи спеціальної освіти. Ознайомитись з різними типами закладів, які надають спеціальні/корекційні освітні послуги. Дослідити особливості дорослішання дітей з психофізичними порушеннями в умовах інтернатних закладів та оцінити їх перспективи щодо подальшого навчання/ проживання/ працевлаштування та можливостей адаптації у суспільстві.

2. Друге питання передбачає вивчення типів порушень психофізичного розвитку дітей. Студентам необхідно ознайомитись з психолого-педагогічними

особливостями дітей з вадами слуху, зору, опорно-рухового апарату, порушеннями інтелектуального та емоційного розвитку. Отримати уявлення про специфіку роботи вузьких спеціалістів корекційної освіти: логопед, тифлопедагог, сурдопедагог, олігофренопедагог, ортопедагог та ін. Визначити особливості командної роботи спеціалістів з дітьми зі складними та важкими порушеннями розвитку.

3. Третє питання передбачає визначення ресурсних можливостей спеціальної освіти. Студентам необхідно проаналізувати специфіку роботи вузьких спеціалістів у галузі спеціальної/корекційної освіти. Визначити сильні та слабкі сторони сучасної спеціальної освіти. Висвітлити ресурс спеціальної освіти для впровадження та удосконалення інклюзивної освіти. Проаналізувати труднощі змін в системі освіти «особливих» дітей. Розглянути питання можливості вибору типу навчального закладу (інклюзивного або спеціального) для дитини з вадами психофізичного розвитку.

✍ Завдання для письмового виконання

Напишіть есе на тему «Вибір навчального закладу для дитини з порушеннями психофізичного розвитку». Передбачається самостійний підбір матеріалів та власний аналіз переваг та недоліків інклюзивної освіти та спеціальної освіти інтернатного типу. Обґрунтувати важливість наявності вибору для дітей з особливими потребами та їх сімей.

Рекомендований обсяг роботи – 4-5 тис. друкованих знаків з пробілами.

❓ Питання для самоконтролю

1. У чому полягає принципова відмінність між інклюзивною освітою та спеціальною освітою в інтернатному закладі?
2. Назвіть переваги спеціальної освіти.
3. Наведіть приклади закладів спеціальної освіти.
4. Надайте коротку характеристику діяльності закладів інтернатного типу.
5. Назвіть переваги інклюзивного навчання.

6. Надайте коротку характеристику закладів інклюзивної освіти.

7. Проаналізуйте особливості адаптації дітей з порушеннями психофізичного розвитку – випускників навчальних закладів інтернатного типу та інклюзивного.

8. Чи потрібно дитині з порушеннями розвитку та її родині мати вибір – навчатися в інтернатному закладі або в інклюзивному? Відповідь обґрунтуйте.

Тестові завдання для самоперевірки

1. Вертикальна структура спеціальної освіти визначається:

A. віковими періодами дитини

B. ієрархічною ланкою: міністерство освіти – департамент освіти – навчальний заклад

C. врахуванням типу порушення дитини

2. Спеціальні дошкільні та шкільні заклади, психолого-медико-педагогічні та навчально-реабілітаційні центри підпорядковуються:

A. Міністерству праці і соціальної політики

B. Міністерству охорони здоров'я

C. Міністерству науки і освіти

3. Система спеціальної освіти в Україні має:

A. трирівневу структуру

B. горизонтальну і вертикальну структуру

C. ієрархічну структуру

4. На які галузі поділяється спеціальна педагогіка?

A. тифлопедагогіка, логопедія, сурдопедагогіка, олігофренопедагогіка, ортопедагогіка

B. корекційна педагогіка, спеціальна педагогіка, інклюзивна педагогіка, соціальна педагогіка

5. Наука про принципи, закономірності, зміст, методи і форми навчання та виховання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, це:

A. спеціальна педагогіка

B. ортопедагогіка

С. олігофренопедагогіка

6. Розлад розвитку нервової системи, що характеризується порушенням соціальної взаємодії, вербальної і невербальної комунікації і повторюваною поведінкою, це:

А. аутичний розлад

В. дитяча тривожність, фобії

С. гіперактивність

Рекомендована література

1. Миронова С.П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник / С.П.Миронова, О.В.Гаврилов, М.П.Матвєєва; за заг. ред. С.П. Миронової]. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – 264 с.
2. Гонеев А. Д. Основы коррекционной педагогики. / Гонеев А. Д., Лицинцева В. А. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 235 с.
3. Кравченко Р. І. Соціальна робота з розумово відсталими людьми: навчальний посібник / Р.І. Кравченко. – К.: Академвидав, 2001. – 140 с.
4. Холостова Е. И. Социальная реабилитация: учебное пособие / Холостова Е.И., Дементьева Н.Ф. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2002. – 340 с.
5. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с.
6. Дети с ограниченными возможностями: проблемы и инновационные тенденции в обучении и воспитании: хрестоматия по курсу «Коррекционная педагогика и специальная психология» / сост. Н. Д. Соколова, Л.В. Калининкова. – М.: Издательство ГНОМ и Д, 2001. – 448 с.
7. Бородулина С. Ю. Коррекционная педагогика: психолого-педагогическая коррекция отклонений в развитии и поведении школьников: учебное пособие / С.Ю. Бородулина. – Ростов н/Дону: «Феникс», 2004. – 352 с.
8. Соловйова Т. Г. Соціально-педагогічні засади роботи з батьками дітей з

особливими потребами [Електронний ресурс] / Соловйова Т.Г. – Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.05 / Ін-т пробл. виховання АПН України. К., 2009. – 22 с. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/447740/>

Тема 2

Вимоги до професійної підготовки педагогів інклюзивних навчальних закладів

Питання для опрацювання

1. Прийняття загальної концепції інклюзії педагогами.
2. Оцінювання особливих потреб дітей.
3. Основи спеціальної педагогіки.
4. Організація індивідуального навчального шляху дитини з порушеннями психофізичного розвитку.

Основні поняття

Концепція інклюзії, програма підготовки педагогів, інклюзивний навчальний заклад, дошкільний інклюзивний навчальний заклад, особливі потреби, оцінювання потреб, допоміжні навчальні технології, спеціальна освіта, особистісно-професійна готовність педагога, навчальні інновації, депривація, підготовчий курс, тифло-, сурдо-, орто-, олігофренодидактика.

Метою вивчення даної теми є опрацювання студентами питання професійної підготовки педагогів інклюзивних навчальних закладів.

Методичні рекомендації

1. Перше питання передбачає усвідомлення важливості позитивного сприйняття педагогами загальної концепції інклюзії. Студентам необхідно теоретично проаналізувати досвід впровадження інклюзії у навчальні заклади та оцінити значення ставлення педагога до інклюзії. Висвітлити особливості негативного сприйняття інклюзії педагогами. Визначити методи діагностики сприйняття педагогами інклюзії в освіті. Ознайомитись зі шляхами зміни

ставлення педагогів до інклюзивних процесів в інклюзії. Проаналізувати особливості сприйняття педагогами інклюзії у дошкільних та шкільних закладах. Ознайомитись з програмами підготовки педагога інклюзивного закладу.

2. Друге питання передбачає вивчення системи оцінювання особливих освітніх потреб дітей. Студентам необхідно усвідомити відмінність між особливими потребами та обмеженими можливостями в процесі навчання. Ознайомитись з методиками оцінювання особливих освітніх потреб дітей. Усвідомити значення якісного оцінювання потреб дітей у процесі навчання та зрозуміти різницю між оцінюванням потреб та оцінюванням навчальних досягнень. Ознайомитись з переліком особливих (спеціальних) умов, що пропонуються МОН України для людей з особливими освітніми потребами <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1708-16>

3. Третє питання передбачає ознайомлення з основами спеціальної педагогіки. Студентам необхідно усвідомити сутність філософського, психологічного, соціокультурного, економічного та правового підходів до дослідження наукових основ (внутрішньої єдності) змісту спеціальної педагогіки. Висвітлити об'єкт, суб'єкт, предмет, мету і завдання спеціальної педагогіки. Ознайомитись з принципами спеціальної педагогіки та співвіднести їх з загальними принципами соціальної педагогіки. Ознайомитись з поняттями основних та специфічних завдань навчання дітей з особливими потребами. Визначити додаткові функції спеціаліста дефектолога.

4. Четверте питання полягає у вивченні особливостей організації індивідуального навчального шляху дитини з порушеннями психофізичного розвитку. Студентам необхідно ознайомитись зі специфікою використання допоміжних навчальних технологій та командної роботи з організації освітнього шляху дитини. Визначити пріоритети освіти дітей з особливими потребами різних нозологій. Висвітлити окремі контроверсійні питання навчання дітей з особливими потребами.

✍ Завдання для письмового виконання

Схематично складіть програму підготовки педагога загальноосвітньої школи до здійснення інклюзивного навчання.

Рекомендований обсяг роботи – 5 тис. друкованих знаків з пробілами.

? Питання для самоконтролю

1. Якими методами можна оцінити ставлення педагогів до процесу інклюзії?
2. Назвіть шляхи зміни негативного ставлення педагогів до процесу інклюзії.
3. У чому полягає сутність оцінювання особливих освітніх потреб дитини?
4. Що таке допоміжні навчальні технології? Наведіть приклади.
5. У чому полягає відмінність між особливими потребами та обмеженими можливостями в процесі навчання?
6. Що є предметом спеціальної педагогіки?
7. Назвіть підрозділи спеціальної педагогіки.
8. Що означає депривація у дитини з глибоким порушенням слуху, зору?

Тестові завдання для самоперевірки

1. Що є синонімом терміну «спеціальна педагогіка»?
 - A. *олігофренопедагогіка*
 - B. *корекційна педагогіка*
 - C. *соціальна педагогіка*
2. Інклюзивний дошкільний навчальний заклад характеризується:
 - A. *наявністю дітей з порушеннями психофізичного розвитку у кожній групі*
 - B. *наявністю певних груп для дітей з порушеннями психофізичного розвитку*
 - C. *можливістю виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку у будь-якій групі*

3. Галузь педагогіки, що вивчає процеси навчання й виховання сліпих і слабозорих дітей та підготовки їх до трудової діяльності, це:

А. спеціальна педагогіка

В. тифлопедагогіка

С. дефектологія

4. Галузь педагогіки, яка займається навчанням і вихованням, розвитком і освітою дітей з порушенням слуху та підготовкою їх до життя, це:

А. ортопедагогіка

В. спеціальна педагогіка

С. сурдопедагогіка

5. Пріоритети освіти дітей з глибокими порушеннями інтелекту полягають у:

А. спеціальному навчанні за модифікованими програмами

В. наданні знань та навичок незалежного життя

С. максимально можливій адаптації та соціалізації

6. Процесуальний компонент освіти у його триєдності – навчання, розвитку і виховання, це:

А. навчально-виховний процес

В. едукація

С. інклюзія

Рекомендована література

1. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук; МОН України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. – К.: АТОПОЛ. – 2011. – 274 с.
2. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально-методичний посібник/ кол. авторів: Колупаєва А.А., Софій Н.З., Найда Ю.М. та ін.; за заг. ред. Даниленко Л. І. – К.: 2007. – 128 с.
3. Колупаєва А. А. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний

посібник [Електронний ресурс]. –К: А.С.К., 2012. – 308 с. – Режим доступу:
<http://www.twirpx.com/file/958780/>

4. Інклюзивна освіта [Електронний ресурс] / ЗапоВікі. – Режим доступу –
<http://zw.ciit.zp.ua/index.php>
5. Валентик Н. Інклюзивна освіта: за і проти / Н. Валентик // Директор школи (Шкільний світ). – 2010. – №14/15. – С. 45 – 58.
6. Крокер Ш. Підтримка інклюзії (канадський досвід) / Ш. Крокер // Дефектологія. – 2009. – №4. – С. 4 – 6.
7. П'ятакова Т. Особливості підготовки учителів Швейцарської конфедерації до здійснення інклюзивної освіти / Т. П'ятакова // Імідж сучасного педагога. – 2009. – №10. – С. 37 – 39.
8. Софій Н. Як досягти змін? Діти з особливими освітніми потребами / Н. Софій, Ю. Найда // Управління освітою. – 2007. – №16. – С. 21 – 24.

Тема 3

Організація інклюзивного освітнього середовища у конкретному навчальному закладі

Питання для опрацювання

1. Ресурс навчального закладу щодо створення інклюзивного освітнього простору.
2. Підготовка дітей до взаємодії з однолітками з особливими потребами.
3. Психолого-педагогічний супровід учасників інклюзивного навчання.

Метою вивчення даної теми є вивчення особливостей організації інклюзивного освітнього середовища у конкретному навчальному закладі.

Основні поняття

Індекс інклюзії, інклюзивне освітнє середовище, інклюзивний освітній простір, ресурс навчального закладу щодо інклюзії, позитивне сприйняття інклюзії, психолого-педагогічний супровід, соціально-педагогічний супровід,

педагогічний колектив, батьківський колектив, ефективність інклюзії, матеріально-технічне забезпечення інклюзії, інструментальне забезпечення інклюзії, мейнстрімінг.

Методичні рекомендації

1. У межах першого питання необхідно визначити сутність поняття ресурс навчального закладу щодо створення інклюзивного освітнього простору. Студентам необхідно ознайомитись із засобами оцінювання такого ресурсу. Визначити механізм та процедуру оцінювання ресурсу. Ознайомитись з «Індексом інклюзії» як інструментом впровадження інклюзії у навчальні заклади. Розглянути спеціальні навчальні заклади як кадровий та навчально-методичний ресурс інклюзивної освіти. Охарактеризувати стан потенційного ресурсу інклюзії: нормативно правове забезпечення, наявність різнопрофільних фахівців, можливості діагностики потреб та розвитку дитини, наявність мультидисциплінарного підходу при організації психолого-педагогічного супроводу учнів, залучення місцевої громади, розробка й подальше удосконалення навчально-методичного забезпечення, підготовка педагогічних кадрів, робота з батьками, матеріально-технічне забезпечення процесу інклюзії.

2. Друге питання передбачає вивчення особливостей підготовки дітей до взаємодії з однолітками з особливими потребами. Студентам необхідно розглянути методи діагностики ступеня готовності класного колективу до адекватного прийняття та сприйняття дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Опанувати методи підготовки дітей до означеної взаємодії. Виокремити проблеми, які виникають у процесі такої підготовки. Визначити шляхи вирішення виявлених проблем. Ознайомитись зі шляхами підвищення мотивації батьків класного колективу до роботи в означеному напрямку.

3. Третє питання передбачає визначення сутності психолого-педагогічного супроводу учасників інклюзивного навчання. Студентам необхідно розглянути учасників інклюзивного процесу (звичайних учнів, учнів з особливими потребами, батьків, педагогів) як об'єктів психолого-педагогічного та соціально-педагогічного супроводу. Проаналізувати завдання

супроводу: на основі індивідуального підходу, створення сприятливого психологічного мікроклімату та оптимальних умов навчання як для дитини з особливими потребами, так і для дітей, з якими вона навчатиметься в одному класі. Визначити форми та методи психолого-педагогічного та соціально-педагогічного супроводу учасників інклюзивного навчального процесу.

✍ Завдання для письмового виконання

Проаналізуйте ресурс навчального закладу (на вибір) щодо створення інклюзивного освітнього простору за схемою:

Загальні відомості про досліджуваний заклад:

1. Тип закладу
2. Профіль навчання, адреса, кількість дітей/класів
3. Наявність/відсутність інклюзії

<p><u>Сильні внутрішні сторони закладу</u> (наприклад: наявність підготовлених педагогічних кадрів, наявність різнопрофільних фахівців, матеріально-технічне забезпечення та ін.)</p>	<p><u>Внутрішні бар'єри</u> (наприклад: низька мотивація педагогічного колективу, відсутність мультидисциплінарної команди, невідповідне навчально-методичне забезпечення та ін.)</p>
<p><u>Сильні зовнішні фактори</u> (наприклад: нормативно-правова база, допомога громади, зацікавленість спонсорів, наявність перспективної та цілеспрямованої соціальної реклами та ін.)</p>	<p><u>Зовнішні бар'єри</u> (наприклад: наявність конкуренції з боку спеціалізованих закладів, невмотивованість батьків майбутніх учнів, необізнаність громади та ін.)</p>

Рекомендований обсяг роботи – 3 тис. друкованих знаків з пробілами.

? Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність поняття «інклюзивне освітнє середовище»?
2. Що розуміється під ресурсом навчального закладу щодо створення

інклюзивного освітнього середовища?

3. Назвіть ресурси навчального закладу щодо створення інклюзивного навчального середовища.

4. Охарактеризуйте громаду як ресурс щодо створення інклюзивного освітнього простору.

5. У чому полягають завдання психолого-педагогічного та соціально-педагогічного супроводу? Чи є між ними різниця? Відповідь поясніть.

6. За допомогою яких методів можна оцінити ступінь готовності до взаємодії між учнями з «нормою» та учнями з особливими освітніми потребами?

7. Обґрунтуйте форми та методи підготовки школярів до взаємодії з однолітками з особливими потребами.

8. У чому полягає сутність «Індексу інклюзії»?

Тестові завдання для самоперевірки

1. До внутрішніх ресурсів навчального закладу щодо створення інклюзивного освітнього середовища відносять:

A. державні програми спеціальної підготовки педагогічних кадрів

B. активність місцевої громади щодо створення інклюзивного навчального середовища

C. наявність спонсорських коштів на обладнання шкільного приміщення

D. ентузіазм та позитивну мотивацію педагогічного колективу

2. Під ресурсами щодо створення умов для інклюзивного навчання розуміють:

A. інклюзивний потенціал навчального закладу

B. активний вплив батьківського колективу

C. велика кількість дітей з особливими потребами

3. Серед перелічених, до проблем підготовки школярів до взаємодії з однолітками з особливими потребами відносять:

A. відсутність зовнішніх ресурсів навчального закладу щодо

створення інклюзивного навчального середовища

В. опір батьків дітей з «нормою»

С. відсутність матеріально-технічної бази для забезпечення інклюзії

4. Системна діяльність, спрямована на створення комплексної системи клініко-психологічних, психолого-педагогічних і психотерапевтичних умов, що сприяють засвоєнню знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, особистісному становленню особи, нормалізації сімейних стосунків, її інтеграції в соціум, це:

А. соціально-педагогічний супровід

В. психолого-педагогічний супровід

С. супровід дитини у процесі інклюзивного навчання

5. Індекс інклюзії, це:

А. інструмент, який дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони організації інклюзивного освітнього простору

В. результат впровадження інклюзії в освіті

С. офіційне визнання навчального закладу інклюзивним

6. До якого з напрямків Індексу інклюзії відноситься розвиток школи для всіх та організація підтримки багатоманітності?

А. створення інклюзивної культури

В. розроблення інклюзивної політики

С. розвиток інклюзивної практики

Рекомендована література

1. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл: посіб./ Тоні Бут; пер. з англ. – К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 190.
2. Швед М. Основи інклюзивної освіти: підручник / Марія Швед. – Львів: Український католицький університет, 2015. – 360 с.
3. Технології соціально-педагогічної діяльності: навч. поіб. для студ. напряму підготовки «Соціальна педагогіка» / за заг. ред. Н.В. Заверико. – Запоріжжя: ЗНУ, 2014. – 280 с.

4. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник:/ за заг. ред. Колупаєвої А. А. – К: «А.С.К.», 2012. – 308 с.
5. Програми загальноосвітніх навчальних закладів для дітей зі складними порушеннями розвитку (зі зниженим слухом з розумовою відсталістю). [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України – К.: «Інкунабула». – 2007. – Ч. 2. – 264 с. – Режим доступу: http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/693/navchalni_program
6. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально-методичний посібник / кол. авторів: Колупаєва А.А., Софій Н.З., Найда Ю.М. та ін.; за заг. ред. Даниленко Л.І. – К.: 2007. – 128 с.
7. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: навчально-методичний посібник / кол. упорядників: Патрикеева О. О., Софій Н. З., Луценко І. В., Василяшко І. П.; за заг. ред. Шинкаренко В. І. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2013. – 96 с.
8. Соловійова Т. Г. Підготовка школярів до взаємодії з однолітками з особливими потребами / Т. Г. Соловійова // збірник наукових праць «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» Кам'янець-Подільського національного університету, 2016. – С. 174 – 184.

Тема 4

Особливості навчально-виховного процесу в інклюзивних навчальних закладах

Питання для опрацювання

1. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання.
2. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів.
3. Індивідуальний навчальний план та його складові.

Метою вивчення даної теми є ознайомлення з особливостями навчально-виховного процесу в інклюзивних навчальних закладах.

Основні поняття

Корекція, компенсація, корекційно-розвивальна робота, державний стандарт для дітей з особливими освітніми потребами, загальноосвітня навчальна програма, спеціальна програма, корекційно-розвивальна програма, адаптація навчальної програми, модифікація навчальної програми, курикулум, індивідуальний навчальний план, ментор, адвокатство батьків, шкільна громада, диференційований вплив.

Методичні рекомендації

1. Робота над першим питання передбачає ознайомлення з корекційно-розвивальною роботою в умовах інклюзивного навчання. Студентам необхідно визначити сутність понять корекція, компенсація. Ознайомитись зі змістом, методикою, організаційними формами корекційно-розвивальної роботи в умовах інклюзії. Визначити особливості використання допоміжних навчальних технологій, методик, їх адаптованих або модифікованих елементів. Ознайомитись з особливостями командної роботи щодо забезпечення педагогічного процесу, зокрема, його компонентів: цільового, організаційного, змістового, методичного, результативного. Визначити роль батьків у корекційно-розвивальній роботі.

2. Друге питання передбачає ознайомлення з курикулумом навчального та корекційно-розвивального процесів. Студентам необхідно визначити підгрунтя курикулуму на підставі Державних стандартів та нормативно-правових документів, що забезпечують навчальний процес. Ознайомитись з особливостями складання навчального плану дитини з особливими потребами на основі типового навчального плану, затвердженого МОН з урахуванням варіативної складової. Проаналізувати сутність та зміст адаптації та модифікації стандартних навчальних планів. Усвідомити різницю між адаптацією та модифікацією навчальних планів. Ознайомитись з рядом шкільної документації: корекційно-розвивальний план, портфоліо, «case study» та індивідуальні навчальні програми.

3. Третє питання присвячене вивченню індивідуального навчального плану та його складових як основного формального документу який містить детальну інформацію про дитину й послуги, які вона має отримувати. Студентам необхідно визначити ролі та ступінь відповідальності вузьких спеціалістів, вчителя, асистента вчителя, учня, батьків та інших членів команди при складанні індивідуального навчального плану дитини. Особливу увагу приділити вивченню понять ментор, тьютор та проаналізувати їх значення у процесі складання та реалізації індивідуального навчального плану. Ознайомитись з явищами волонтерства, адвокатства батьків та їх значенням у корекційно-розвивальній роботі з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання.

✍ Завдання для письмового виконання

Користуючись запропонованою літературою, поданими методичними вказівками та типовими навчальними планами, складіть (заповніть) індивідуальну програму розвитку (ІПР) дитини з особливими освітніми потребами. Вік та тип порушення дитини оберіть самостійно. Рекомендовано працювати у групах по 3-4 особи. Бланк ІПР подано за посиланням https://docs.google.com/document/d/1v23OyRz8hZoEY09w0Th1RDTgiG3nXXMUjk51_Opi4o0/edit

❓ Питання для самоконтролю

1. Поясніть терміни «корекція» та «компенсація» у контексті інклюзії.
2. Хто входить до складу мультидисциплінарної команди, що забезпечує розвиток дитини в умовах інклюзивного навчання?
3. Назвіть вимоги до складання корекційних програм.
4. У чому полягає сутність портфоліо у контексті інклюзії?
5. Поясніть термін «курикулум навчального процесу».
6. У чому полягає відмінність між адаптацією навчального плану та його модифікацією?
7. У яких випадках батьки можуть виступати адвокатами своїх дітей (в

контексті інклюзії)? Відповідь обґрунтуйте.

8. Поясніть різницю між поняттями ментор і тьютор дитини з особливими освітніми потребами.

Тестові завдання для самоперевірки

1. Сукупність педагогічних та лікувальних засобів, спрямованих на поліпшення та виправлення процесу розвитку особи, це:

A. корекція

B. розвиток

C. реабілітація

2. Компоненти педагогічного процесу, які забезпечують корекційно-розвивальну роботу:

A. зміст, методика, організаційні форми

B. цільовий, організаційний, змістовий, методичний, результативний

C. педагогічні кадри, батьки, учні

3. Відновлення недорозвинених чи порушених психічних функцій, використовуючи збережені чи перебудовуючи частково порушені функції, це:

A. корекція

B. реабілітація

C. компенсація

4. Сукупність знань про способи та засоби проведення психокорекційного впливу, який розглядають як складну систему, що включає стратегічні, й тактичні завдання, це:

A. психокорекційні методики

B. психокорекційні технології

C. психокорекційний процес

5. Форма збору інформації про учня та його розвиток, яка передбачає: зміщення акценту з того, що учень не знає і не вміє, на його сильні сторони; інтеграцію кількісних і якісних оцінок; домінування самооцінювання над зовнішнім оцінюванням, це:

A. оцінювання потреб дитини з інвалідністю

В. портфоліо

С. диференційоване оцінювання

6. Один з найважливіших інструментів у роботі з дітьми з особливими потребами, формальний документ, який містить детальну інформацію про дитину й послуги, які вона має отримувати, це:

А. індивідуальний навчальний план дитини

В. портфоліо дитини

С. курикулум навчально-виховного процесу

Рекомендована література

1. Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади: монографія / А.А. Колупаєва. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 457 с.
2. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник:/ за заг. ред. Колупаєвої А. А. – К: «А.С.К.», 2012. – 308 с.
3. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук; МОН України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. – К. : АТОПОЛ. – 2011. – 274 с.
4. Інклюзивна освіта [Електронний ресурс] / ЗапоВікі. – Режим доступу - <http://zw.ciit.zp.ua/index.php>
5. Луговський А. Реабілітаційний супровід навчання неповносправних дітей / Луговський А., Сварник М., Падалка О. – Л: Колесо, 2008. – С.49 – 60.
6. Софій Н. Права дітей з особливими освітніми потребами та рівний доступ до якісної освіти / Софій Н., Сварник М., Троханіс П. – К.: Міжнародний фонд «Відродження», 2006. – 64 с.
7. Методичні матеріали на допомогу вчителю-дефектологу / за ред. В.М. Ремажевської. – Львів: ЛОНМІО, 1997. – 96 с.

Тема 5

Оцінювання навчальних досягнень учнів в інклюзивній школі

Питання для опрацювання

1. Завдання та функції контролю.
2. Інструментарій оцінювання в інклюзивній школі.
3. Формувальне оцінювання в умовах інклюзії.

Метою вивчення даної теми є ознайомлення з особливостями оцінювання навчальних досягнень учнів у системі інклюзивного навчання.

Основні поняття

Контроль в системі навчання, методи контролю, об'єкт контролю, функції контролю, оцінювання навчальних досягнень, стратегії оцінювання, критерії оцінювання, безбальне оцінювання, портфоліо, case study, формувальне оцінювання.

Методичні рекомендації

1. Робота над першим питання передбачає визначення сутності контролю у навчальному процесі інклюзивної школи. Студентам необхідно розглянути особливості індивідуального контролю та оцінки навчання учня з особливими освітніми потребами. Ознайомитись з функціями контролю: діагностичною, навчальною, діагностико-коригуючою, стимулюючо-мотиваційною, розвивально-виховною. Визначити об'єкти контролю. Розглянути дидактичні принципи контролю (систематичність, всебічність, диференційованість та індивідуалізація, об'єктивність); види контролю (попередній; поточний, тематичний, підсумковий); методи контролю (усна та письмова форми).

2. Друге питання передбачає ознайомлення з інструментарієм оцінювання. Студентам необхідно визначити критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами інклюзивної школи. Рівні навчальних досягнень учнів: початковий, середній, достатній, високий. Розглянути особливості безбального оцінювання навчальних досягнень учнів з

особливими освітніми потребами. Ознайомитись з поняттям «готовність до шкільного навчання дітей з особливими освітніми потребами». Розглянути технологію якісного оцінювання навчальних досягнень – портфоліо; вимоги до укладання портфоліо; типи портфоліо. Облікове портфоліо вчителя інклюзивного класу; портфоліо учня інклюзивного класу початкової школи (мета, завдання, розділи). Оволодіти практикою складання портфоліо.

3. Третє питання передбачає ознайомлення з можливостями формуального оцінювання в інклюзивній школі. Студентам необхідно усвідомити зміни у підходах до оцінювання навчальних досягнень учнів інклюзивної школи. Ознайомитись з компонентами успішного застосування формуального оцінювання: забезпечення вчителем ефективного зворотного зв'язку з учнями; активна участь учнів у процесі власного навчання; корегування процесу навчання з урахуванням результату оцінювання; визнання вагомого впливу оцінювання на мотивацію та самоутвердження учнів, які, своєю чергою, впливають на навчання; уміння учнів оцінювати свої знання самостійно. Вивчити алгоритм діяльності вчителя щодо організації формуального оцінювання.

✍ Завдання для письмового виконання

1. Провести порівняльний аналіз традиційного та формуального оцінювання.

Рекомендований обсяг роботи – 2 тис. друкованих знаків з пробілами.

2. Складіть власне портфоліо (портфоліо студента) з дотриманням структури (мета, завдання, розділи). За типом – оціночне, семестрове.

Рекомендований обсяг роботи – 3-5 тис. друкованих знаків з пробілами.

❓ Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність функцій контролю.

2. У чому полягає значення безбального оцінювання?

3. Визначте критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами інклюзивної школи.

4. Що є об'єктом контролю в інклюзивній системі навчання?
5. У чому полягає сутність *case study* як методу оцінювання досягнень учня?
6. Яким чином безбальне оцінювання впливає на навчальну мотивацію?
7. У чому полягає сутність самооцінювання учнів інклюзивної школи?
8. У чому полягає мета учнівського портфоліо?

Тестові завдання для самоперевірки

1. Засіб для виявлення рівня навчальних досягнень учнів в інклюзивній школі, це:

- A. оцінювання
- B. контроль
- C. диференціація

2. Об'єктами контролю у процесі навчання є:

- A. знання, уміння та навички визначені навчальними програмами
- B. учні з особливими потребами
- C. всі учні інклюзивної школи

3. Процес встановлення рівня навчальних досягнень учня в оволодінні змістом предмета порівняно з вимогами чинних програм, це:

- A. контроль
- B. оцінювання
- C. діагностика

4. Якому рівню навчальних досягнень відповідає наступна характеристика: «Учень відтворює основний навчальний матеріал, але під час характеристики об'єктів, явищ поряд з суттєвими ознаками виділяє несуттєві; навчально-пізнавальними уміннями володіє на рівні виконання способу діяльності за зразком, завдання виконує з певною допомогою учителя, виявляє позитивне ставлення до розв'язання навчальних завдань?»

- A. початковому
- B. середньому
- C. достатньому

5. Спосіб фіксування, накопичення та оцінки індивідуальних досягнень школяра протягом певного періоду навчання, це:

- А. портфоліо учня*
- В. ведення щоденника учня*
- С. ведення класного журналу*

6. Інтерактивне оцінювання учнівського прогресу, що дає змогу вчителям визначати потреби учнів, адаптуючи до них процес навчання, це:

- А. диференційоване оцінювання*
- В. ситуативне оцінювання*
- С. формувальне оцінювання*

Рекомендована література

1. Критерії оцінювання досягнень учнів початкових класів з особливими освітніми потребами, які навчаються у загальноосвітніх школах в умовах інклюзії. Довідник науково-дослідницької лабораторії інклюзивної освіти. / упорядники: Савчук Л.О., Юхимець І.В., Яценюк Л.І. – Рівне: РОІППО, 2012. – 330 с.
2. Сак Т. В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навч. курс та наук.-метод. посіб. / Т. В. Сак. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 168 с.
3. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів. Технологія портфоліо в інклюзивному класі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakinppo.org.ua/kabineti/kabinet-doshkilnoi-pochatkovoi-ta-inkluzivnoi-osviti/inkluzivna-osvita/2103-kontrol-ta-ocinjuvannja-navchalnih-dosjagnen-uchniv-tehnologija-portfolio-v-inkluzivnomu-klasi>
4. Портфоліо. Якісні показники індивідуального оцінювання. Технологія портфоліо [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita-kr.at.ua/foto1/ditypotreby213.pdf>
5. Вілмут Дж. Використання портфоліо для навчання та оцінювання: навч.

- посібн. / за ред. І. Є.Булах, М. Р. Мруги. – К.: Майстер-клас, 2007. – 48 с.
6. Вілмут Дж. Оцінювання для навчання: навч. посіб. / за ред. І. Є.Булах, М. Р. Мруги. – К. : Майстер-клас, 2007. – 170 с.
7. Кабан Л. В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів у новій українській школі [Електронний ресурс] / Л.В. Кабан. – Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4471
8. Козел Л. особливості діяльності вчителя при застосуванні безбального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів / Л. Козел // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – № 10 (Ч. 1). – 2014. – С. 62 – 70.

Тема 6

Диференціація в інклюзивній освіті

Питання для опрацювання

1. Навчальні стратегії, які базуються на відмінностях у навчанні.
2. Диференційоване викладання. Сфери диференціації.
3. Взаємозв'язок диференційованого викладання та оцінювання.

Метою вивчення даної теми є ознайомлення студентів з особливостями диференційного підходу в інклюзивній освіті.

Основні поняття

Диференціація, сфери диференціації, навчальна стратегія, індивідуальна стратегія навчання, ВАК-модель, теорія множинного інтелекту, навички мислення, рівень підготовленості, обдарованість, навчальні особливості, навчальна мотивація, кінцевий продукт навчання, навчальне середовище.

Методичні рекомендації

1. Перше питання передбачає ознайомлення з навчальними стратегіями, які базуються на відмінностях у навчанні. Студентам необхідно визначити сутність диференційованого підходу у навчанні. Усвідомити важливість врахування відмінностей між учнями (різні рівні базових і поточних знань

учнів, їхню підготовленість, навчальні інтереси, індивідуальні стилі навчання тощо) для забезпечення оптимального і результативного навчального досвіду для кожного. Ознайомитись з навчальними стратегіями, що базуються на візуальному, аудіальному та кінестетичному способах отримання та обробки інформації (ВАК-модель). Ознайомитись з особливостями навчання, які визначаються відмінностями в роботі лівої/правої півкуль мозку, а також з теорією множинного інтелекту. Опанувати методи виявлення таких відмінностей як рівень підготовленості, наявність обдарованості, інтересів учня, наявність психофізичних порушень, особливості мислення та сприйняття оточуючого світу.

2. Друге питання передбачає ознайомлення з диференційованим викладанням та визначення сфер диференціації. Студентам необхідно визначити сутність поняття «індивідуальна навчальна діяльність дитини». Проаналізувати яким чином методи навчання в умовах диференційованого навчання змінюються відповідно до індивідуальних особливостей учнів та змісту навчання. Вивчити сфери диференціації: процес викладання, зміст (навчальна програма та навчальні матеріали), навчальне середовище, кінцевий продукт. Навчитися співвідносити навчальні відмінності учнів зі сферами диференціації. Опрацювати навички організації навчальної діяльності таким чином, щоб процес пізнання відбувався шляхом моделювання, спрямовування, інтенсивного практичного навчання, надання допомоги педагогом (із поступовим її зменшенням) для стимулювання розвитку самостійності. Проаналізувати етапи планування диференційованого викладання в інклюзивному класі: мотивація – аналіз – оцінка – планування – практика – оцінка процесу.

3. Третє питання підбиває підсумок та відображає взаємозв'язок між диференційованим викладанням та оцінюванням. Студентам необхідно усвідомити, що процес оцінювання триває постійно – дозволяє вчителю визначати прогрес учня, а також спільно з ним будувати його освітню траєкторію. Ознайомитись з різноманітними стратегіями диференційованого

викладання та оцінювання, які органічно доповнюють одна одну. Проаналізувати можливості проведення оцінювання впродовж всього навчального циклу та залучення учнів до процесу оцінювання. Визначити критерії оцінювання до початку виконання завдань. Проаналізувати значення постійного зворотного зв'язку та можливостей навчального середовища, у якому учні допомагають один одному.

✍ Завдання для письмового виконання

1. Доберіть методики та проведіть самодіагностику власних навчальних особливостей за ВАК-моделлю, теорією півкуль та теорією множинного інтелекту. Отримані результати опишіть як частину портфоліо.

Рекомендований обсяг роботи – 2 тис. друкованих знаків з пробілами.

2. Доберіть методики та проведіть діагностику навчальних особливостей будь-якої дитини шкільного віку за ВАК-моделлю, теорією півкуль та теорією множинного інтелекту. Отримані результати опишіть як частину портфоліо.

Рекомендований обсяг роботи – 2 тис. друкованих знаків з пробілами.

? Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність диференційованого підходу у викладанні?

2. Охарактеризуйте три основні теорії, що визначають індивідуальні стратегії навчання.

3. Якою має бути навчальна стратегія для учня з кінестетичним типом сприйняття? Відповідь поясніть.

4. Назвіть основні відмінності між учнями, які враховуються при диференційованому підході у навчанні.

5. Охарактеризуйте сфери, які охоплює диференціація.

6. Які сфери підлягають диференціації при виявленні обдарованості учня?

7. Які сфери підлягають диференціації при порушеннях опорно-рухового апарату дитини?

8. У чому полягає взаємозв'язок диференційованого викладання та

оцінювання?

Тестові завдання для самоперевірки

1. Стратегія навчання за ВАК-моделлю, яка передбачає рольові ігри, ліплення, моделювання, створення конструкцій, спрямована на дітей з:

- A. візуальним типом сприйняття*
- B. аудіальним типом сприйняття*
- C. кінстетичним типом сприйняття*

2. Аналітичний тип, який сприймає інформацію швидше по частинах, ніж в цілому, структурує або звужує інформацію і поняття, це:

- A. учні з право-півкульним типом мислення*
- B. учні з ліво-півкульним типом мислення*

3. Згідно теорії множинного інтелекту, здатність використовувати і створювати уявні образи при вирішенні завдань є характерною для:

- A. логіко-математичного типу мислення*
- B. просторового типу мислення*
- C. тілесно-кінстетичного типу мислення*

4. Яку зі сфер необхідно диференціювати для учня з порушенням фізичного розвитку?

- A. зміст навчання*
- B. навчальне середовище*
- C. кінцевий продукт*

5. До якої зі сфер диференціації належать дії вчителя: «Вчитель ретельно будує урок (цикл уроків), виокремлюючи у змісті важливі концепції, принципи, поняття та навички»?

- A. зміст навчання*
- B. процес викладання*
- C. кінцевий продукт*
- D. навчальне середовище*

6. Що з переліченого є характерним для диференційованого підходу?

- A. процес оцінювання триває постійно, що дозволяє вчителю*

визначати прогрес учня, а також спільно з ним будувати його освітню траєкторію

В. педагог враховує навчальні особливості дитини з порушенням психофізичного розвитку

С. головне місце посідає результативність навчання

Рекомендована література

1. Диференціація в інклюзивних класах [Електронний ресурс] / Заповікі. – Режим доступу: <https://docs.google.com/presentation/d/1qjYLCrjNDiXBB18>
2. Таранченко О. М. Диференційоване викладання в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Таранченко О. М., Найда Ю.М. / за ред. Колупаєвої А. А. – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2012. – 120 с.
3. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практич. посіб. / Тім Лорман, Джоан Деспелер, Девід Харві. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. – 296 с.
4. Спільне викладання в інклюзивному класі: метод. матеріали. / укладач Софій Н. З. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2015. – 70 с.
5. Сак Т. В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навч. курс та наук.-метод. посіб. / Т. В. Сак. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. – 168 с.

Тема 7

Роль асистента вчителя в інклюзивному навчальному середовищі

Питання для опрацювання

1. Асистент вчителя: функції, обов'язки, особистісно-професійні характеристики.
2. Основні напрями та методи роботи асистента.

3. Особливості роботи асистента з дітьми з різними нозологіями.

Метою вивчення даної теми є ознайомлення з особливостями роботи асистента вчителя в інклюзивному класі.

Основні поняття

Асистент вчителя, тьютор, ментор, соціально-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами, індивідуальна програма розвитку, індивідуальний навчальний план, модифікація інструкцій, адаптація інструкцій, індивідуальна підтримка, спеціальна адаптація.

Методичні рекомендації

1. У межах першого питання передбачається ознайомлення з поняттям асистент вчителя. Студентам необхідно розглянути функції, обов'язки асистента вчителя. Ознайомитись з посадовою інструкцією асистента вчителя. Визначити ступінь відповідальності асистента за навчально-виховний процес та його результативність. Проаналізувати особистісні характеристики асистента та їх значення у роботі з дитиною з особливими потребами та її оточенням у процесі інклюзивного навчання. Ознайомитись з вимогами до професійних якостей асистента. Ознайомитись з поняттями «тьютор», «ментор» в умовах інклюзивного навчання. Встановити спільне та відмінне між ролями асистента вчителя, тьютора дитини та ментора. Встановити відмінності між завданнями вчителя та асистента.

2. Друге питання передбачає ознайомлення з основними напрямками та методами роботи асистента. Студентам необхідно розглянути питання співпраці асистента з учителями в організації інклюзивного навчання та виховання дитини з особливими освітніми потребами, батьками вихованця; участі в проведенні обстеження, спостережень щодо вивчення психофізичних особливостей дитини; участі у розробці індивідуального навчального плану учня з особливими освітніми потребами; участі в реалізації індивідуального навчального плану під керівництвом учителів та інших професійних фахівців; оформленні відповідної документації, затвердженої керівником закладу, її

поновленні. Визначити основні моменти щоденної роботи асистента: допомога учню під час уроків, перерв; попереднє обговорення з учителем навчального матеріалу, необхідних засобів навчання на урок; складання поурочного конспекту із обов'язковим зазначенням корекційної мети; обговорення результатів занять з учителями, які проводили уроки, та батьками учня. Проаналізувати особливості ведення документації асистента вчителя.

3. Третє питання передбачає ознайомлення з особливостями роботи асистента з дітьми з різними нозологіями. Студентам необхідно визначити з якими дітьми за типом нозології працює асистент. Проаналізувати особливості роботи з дітьми з порушеннями фізичного, психічного, інтелектуального та емоційного розвитку. Виокремити сутність роботи асистента з дитиною з важкими множинними порушеннями розвитку. Ознайомитись з допоміжними технологіями, пристроями тощо (комп'ютерні технології, спеціальні програми, збільшувачі, підсилювачі слуху та ін.), які використовує асистент для оптимізації навчально-виховного та корекційно-розвивального процесу.

✍ Завдання для письмового виконання

Визначте та запишіть сфери відповідальності асистента вчителя. Доповніть таблицю до 10 пунктів.

№	Що асистент вчителя повинен робити та за що повинен нести відповідальність	Що асистент вчителя НЕ повинен робити та за що НЕ повинен нести відповідальність
1.	<i>Відповідати за навчальний процес у складі команди</i>	<i>Бути єдиною особою, відповідальною за навчальний процес у класі</i>
2.	<i>Допомога у плануванні навчальної програми, уроків тощо</i>	<i>Планування навчальної програми, уроків тощо</i>
3.

? *Питання для самоконтролю*

1. Охарактеризуйте функції асистента вчителя в інклюзивному класі.
2. Назвіть особистісні характеристики ефективного асистента вчителя в

інклюзивному класі.

3. У чому полягають основні завдання асистента вчителя?

4. Що є спільним у діяльності асистента, тьютора та ментора в умовах інклюзивного навчання?

5. Охарактеризуйте щоденну роботу асистента вчителя в інклюзивному класі.

6. У чому полягає зміст роботи асистента вчителя з батьками дитини з особливими потребами?

7. Охарактеризуйте особливості роботи асистента з дитиною, яка має аутичні розлади.

8. У чому полягає роль асистента при роботі у команді?

Тестові завдання для самоперевірки

1. Основним завданням асистентів педагога є:

A. надання допомоги вчителю в організації, підтримці та здійсненні навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання

B. надання допомоги дитині з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання

C. організація навчально-виховного середовища в умовах інклюзії

2. Для кого працює асистент вчителя?

A. для вчителя

B. для дітей з особливими освітніми потребами

C. для всього класного колективу

3. Який спеціаліст визначає навчальні потреби учня з обмеженими можливостями у процесі інклюзивного навчання?

A. асистент вчителя

B. вчитель

C. психолог

4. Що з переліченого не є завданням асистента вчителя?

A. мотивація та заохочення учня із особливими освітніми потребами до участі у навчально-виховному процесі

В. формування, розвиток, мовлення учня з особливими освітніми потребами

С. розробка додаткового дидактичного матеріалу до тем, які вивчаються, враховуючи особливі освітні потреби учня

5. Хто з перелічених спеціалістів не бере участь у розробці індивідуальної програми розвитку?

А. вчитель інклюзивного класу

В. асистент вчителя

С. директор навчального закладу

Д. заступник директора з навчально-виховної роботи

6. Чи може асистент адаптувати або модифікувати інструкції вчителя для дитини з особливими потребами?

А. так

В. ні

С. в окремих випадках

Рекомендована література

1. Документи асистента вчителя щодо роботи з учнями з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс] / Педрада. – Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/article/1187-dokumenty-asistenta-vchitelya-shchodo-roboty-z-uchnyami-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebami>
2. Посада асистента вчителя в українському законодавстві [Електронний ресурс] / Науково-методичний центр інклюзивної освіти. – Режим доступу: http://nmcio.ipro.kubg.edu.ua/?page_id=85
3. Організація роботи асистента вчителя в інклюзивному класі [Електронний ресурс] / Заповіки. – Режим доступу: https://docs.google.com/presentation/d/1f_s08fjt9uAt2c-TfqC5xopTItL_4EuIH-jfwnNJEf8/edit#slide=id.p3
4. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. / Тім Лорман, Джоан Депплер, Девід Харві. – К.: СПД-ФО Парашин І.С. 2010. – 296 с.

5. Колупаєва А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка: путівник для педагогів: навч.-метод. посіб. / А. Колупаєва, О. Таранченко; МОН України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. – К.: АТОПОЛ, 2010. – 96 с.
6. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально-методичний посібник / кол. авторів: Колупаєва А.А., Софій Н.З., Найда Ю.М. та ін.; за заг. ред. Даниленко Л. І. – К.: Просвіта, 2007. – 128 с.

Автономія в освіті – право суб’єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності і відповідальності в прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності.

Адаптація навчальної програми – змінює характер навчання, не змінюючи зміст або понятійну сутність навчальних завдань.

Адвокатство батьків – обстоювання права на інклюзивну освіту для дітей з особливими потребами.

Академічна свобода – самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова, думки і творчості, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення і використання результатів наукових досліджень з урахуванням обмежень, установлених законами України.

Асистент вчителя – це особа, яка отримала підготовку у галузі педагогіки/інклюзивної освіти та працює під керівництвом вчителя і підпорядковуються керівнику навчального закладу.

Безбальне оцінювання – орієнтується на індивідуальні досягнення учнів; ґрунтується на позитивному принципі, що передбачає врахування рівня успіхів учня, а не ступеня його невдач; більш широке використання вербальних оцінок, портфоліо, рейтингової системи, тестування, самооцінки та взаємооцінки; формування нових відносин між учителем й учнями.

ВАК-модель – спосіб виділення навчальних стратегій ґрунтується на відмінності способів чуттєвого сприйняття; виділяє візуальний, акустичний і кінестетичний типи учнів.

Вертикальна структура спеціальної освіти - визначається віковими періодами: раннього дитинства (від 0 до 3 років); дошкільний період (з 3 до 6-7

років); період шкільного та професійного навчання (з 6-7 до 16-21 років).

Горизонтальна структура спеціальної освіти – представлена 8-ма типами спеціальних закладів: для дітей з порушеннями слуху, слабочуючих, з порушеннями зору, слабозорих, з тяжкими порушеннями мовлення, з порушеннями опорно-рухового апарату, для розумово відсталих, затримкою психічного розвитку.

Депривація – суспільне і психологічне явище, яке можна розглядати з позицій втрати, позбавлення чого-небудь. Розрізняють види депривації: емоційна (тривала або постійна відсутність чуйності, людського і материнського тепла, розуміння – сімейна депривація), сенсорна (позбавлення одного або декілька видів сенсорної інформації – зорова, слухова депривація), соціальна (позбавлення або недостатність побутових умов, відсутність людського спілкування, ізоляція від людей).

Державний стандарт для дітей з особливими освітніми потребами – встановлює державні вимоги до змісту освіти таких дітей, а також державні гарантії у набутті такої освіти.

Дискримінація – будь-яка відмінність, виключення, обмеження або перевага, що заперечує або зменшує рівне здійснення прав. Поняття охоплює виключення або обмеження можливостей для членів певної групи відносно можливостей інших груп.

Диференціація – полягає у всеосяжному пристосуванні змісту і процесу навчання до індивідуальних можливостей кожного учня. Розрізняють відкриту, напіввідкриту та приховану диференціацію.

Діти з особливими освітніми потребами – поняття, яке широко охоплює всіх дітей, чиї освітні потреби виходять за межі загальноприйнятої норми, йдеться про дітей із особливостями психофізичного розвитку, обдарованих, а також дітей із соціально вразливих груп (вихованців дитячих будинків та ін.).

Діти з особливостями (порушеннями) психофізичного розвитку – діти, які мають зумовлені природженими чи набутими розладами відхилення від нормального фізичного чи психічного розвитку.

Інвалідність – 1) міра втрати здоров'я та обмеження життєдіяльності, що перешкоджає або позбавляє конкретну особу здатності чи можливості здійснювати діяльність у спосіб та в межах, що вважаються для особи нормальними залежно від вікових, статевих, соціальних і культурних факторів. 2) соціальна недостатність внаслідок обмеження життєдіяльності людини, яка викликана порушенням здоров'я зі стійким розладом функцій організму, що призводить до необхідності соціального захисту і допомоги. 3) відповідно до Конвенції ООН про права інвалідів означає результат взаємодії, яка відбувається між людьми з порушеннями здоров'я та бар'єрами, які існують у середовищі та у стосунках з іншими людьми, що заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.

Індекс інклюзії – інноваційна технологія, яка передбачає розробку стратегічного плану розвитку в частині інклюзивної культури, політики та практики на основі самооцінки всіх аспектів життєдіяльності школи, що здійснюється педагогами, батьками та школярами.

Індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план.

Індивідуальна програма розвитку – документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, що розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини (або її законних представників) з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку

дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання.

Індивідуальний навчальний план – документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти освітніх компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та створюється закладом освіти у взаємодії із здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів.

Індивідуальний підхід – передбачає побудову всієї системи виховання і навчання з урахуванням фізичних, інтелектуальних і духовних своєрідностей особистості кожної дитини, що зумовлюється деякими природженими відмінностями (тип вищої нервової діяльності, особливості сприйняття, тощо) або тими, що виникають внаслідок специфічних умов життя дитини та особливостей її виховання.

Інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципі недискримінації, врахуванні багатоманітностей людини, ефективному залученні та включенні до освітнього процесу всіх його учасників.

Інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для навчання та виховання учасників освітнього процесу сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їх потреб та можливостей.

Інклюзивний навчальний заклад – заклад освіти, який забезпечує інклюзивну модель освіти як систему освітніх послуг, зокрема: адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує існуючі в громаді ресурси, залучає батьків, співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей, створює позитивний клімат у шкільному середовищі.

Інклюзивний підхід - створення таких умов, за яких усі учні мають однаковий доступ до освіти, у тому числі діти з особливими освітніми потребами, які

навчаються у загальноосвітніх школах; водночас, усі учні мають можливість отримати досвід, знання, які сприяють подоланню упереджень й дискримінації та сприяють формуванню позитивного ставлення до тих, хто «відрізняється».

Інклюзія – (від англ. inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціальному житті, і, насамперед тих, що мають труднощі у фізичному чи розумовому розвитку. Він передбачає розробку і застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті. Поняття інклюзії близьке за значенням з поняттям інтеграції та протилежне до сегрегації. При інклюзії всі зацікавлені сторони повинні брати активну участь для отримання бажаного результату.

Інновація освіти – цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог.

Інтеграція – (від лат. integrum – ціле, лат. integratio – відновлення) – 1) У загальному випадку означає об'єднання, взаємопроникнення, об'єднання розрізнених елементів та процес їх взаємного зближення й виникнення взаємозв'язків. прийняття індивіда іншими членами групи. 2) Процес встановлення оптимальних зв'язків між відносно самостійними малозв'язаними між собою соціальними об'єктами (індивідуумами, групами, соціальними класами, державами) і подальше їх перетворення у єдину, цілісну систему, у якій узгоджені та взаємозалежні її частини на основі спільних цілей, інтересів. 3) Під соціальною інтеграцією розуміється залучення людей з інвалідністю у суспільство як повноправних його членів, що беруть активну участь у всіх сферах життєдіяльності.

Кінцевий результат навчання – це загальне твердження, яке визначає, що учень зможе виконувати (видима діяльність або поведінка) наприкінці навчання. Формування навчального результату називають «компетенціями» і «навичками».

Компенсація – відновлення недорозвинутих чи порушених психофізичних

функцій шляхом використання збережених чи перебудови частково порушених функцій.

Компетентність – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність; динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

Контроль в системі навчання – єдина дидактична та методична система перевіркою діяльності, спрямована на виявлення результатів навчального процесу й підвищення його ефективності.

Концепція «нормалізації» – ідея, що життя і побут людей з обмеженими можливостями мають бути якомога більше наближені до умов і стилю життя усієї громади.

Корекційна освіта – це виховання, навчання дітей, які мають порушення у розвитку мовлення, пізнавальних процесів, слуху, зору, тощо.

Корекція – це система заходів, спрямована на виправлення недоліків психології або поведінки людини з допомогою спеціальних засобів психологічного впливу; психокорекційні впливи, спрямовані на зміну поведінки і розвиток особистості.

Критерії оцінювання – визначають загальні підходи до визначення рівня навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти та встановлюють відповідність між вимогами до знань, умінь і навичок учнів та показником оцінки в балах відповідно до рівнів навчальних досягнень.

Курикулум – формалізований пакет курсів і їх зміст, запропонований і затверджений навчальними інституціями, як необхідний для успішного виховання учнів. Загальна концепція навчання дітей з особливими потребами, що визначає знання, вміння, установки та методи їх формування.

Лінза інвалідності – інструмент для розробки і впровадження політики, яка є інклюзивною стосовно осіб з інвалідністю. Л.і. допомагає з'ясувати

проблемні аспекти будь-якої законодавчої ініціативи, планів, програм, які прямо чи опосередковано стосуються людей з інвалідністю, та накреслити шляхи виходу з ситуації. Головний принцип – розгляд всіх тверджень ніби крізь збільшене скло, шукаючи серед них такі, які необхідно змінити, або надати їм інклюзивного характеру.

Медична модель інвалідності – розглядає «інвалідність» як дефект чи хворобу, які потребують, насамперед, медичного втручання. У межах медичної моделі інвалідність розуміється як особиста проблема інваліда, тобто обмежені можливості розглядаються в контексті взаємозв'язку між певною людиною та його недугою.

Мейнстрімінг – розглядається як стратегія, за якої учні з особливими потребами, спілкуються з однолітками на святах, у рамках різних програм дозвілля але при цьому можуть навіть навчатися в різних школах.

Ментор це дорослий або інший учень, який зобов'язується постійно працювати з учнем протягом певного періоду, зазвичай від однієї до трьох годин на тиждень. Ментори працюють під керівництвом учителів, опікуються академічними успіхами учня та його соціальним розвитком, знайомлять дитину з новими ситуаціями та виступають рольовою моделлю. **Методи контролю** – сукупність методів, які дають можливість перевірити рівень засвоєння учнями знань, сформованості вмінь і навичок.

Модифікація навчальної програми – змінює характер навчання, змінюючи зміст або понятійну складність навчального завдання.

Навчальна мотивація – внутрішня спонукальна сила, яка забезпечує залучення особистості до пізнавальної діяльності, стимулює розумову активність. Мотивами можуть бути потреби й інтереси, прагнення й емоції, установки й ідеали.

Навчальна стратегія – модель узагальнення дій, необхідних для досягнення поставлених навчальних цілей шляхом координування і розподілу навчальних ресурсів, тобто розробка стратегії полягає в розробленні планів досягнення цілей, в якому передбачені наявні можливості.

Навчальне середовище – штучно побудована система, структура і складові якої сприяють досягненню цілей навчально-виховного процесу

Навчальні особливості – способи опанування нових знань та набуття навичок; способи отримання, сприйняття та обробки навчальної інформації.

Навчально-реабілітаційний центр – загальноосвітній навчальний заклад, метою діяльності якого є реалізація права на освіту дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними вадами розвитку, їх інтеграція в суспільство шляхом здійснення комплексних реабілітаційних заходів, спрямованих на відновлення здоров'я, здобуття освіти відповідного рівня, розвиток та корекцію порушень.

Обдарованість – це система здібностей людини, яка дозволяє їй досягнути значних успіхів в одній або кількох видах діяльності.

Обмежена можливість – втрата здатності (унаслідок наявності дефекту) виконувати певну діяльність у межах того, що вважається нормою для людини.

Олігофренопедагогіка - галузь дефектології, що вивчає проблеми виховання і вчення, дороги корекції недоліків розвитку розумово відсталих дітей, а також питання їх соціальної реабілітації.

Ортопедагогіка – (від грец. Орθος – прямий) – наука про принципи, закономірності, зміст, методи і форми навчання та виховання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату; наукова дисципліна та сфера підготовки фахівців, що стосуються галузі корекційного (спеціального) навчання комплексної психолого-педагогічної, медико-соціальної та професійної реабілітації осіб з порушеннями функцій опорно-рухового апарату.

Освітня послуга – комплекс визначених законодавством, освітньою програмою чи договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання.

Освітня програма – єдиний комплекс або послідовність освітніх компонентів (предметів вивчення, дисциплін, індивідуальних завдань, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів

навчання.

Особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою розвитку, навчання, поліпшення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі у житті суспільства; особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту.

Оцінювання потреб – фундаментальна технологія, орієнтована на визначення потреб отримувачів послуг, системний моніторинг процесу надання послуг (допомоги, підтримки тощо) і досягнутих результатів, аналіз фінансових витрат і прогнозування економічного ефекту, а також як певний процес визначення базових даних, необхідних для подальшого планування результативної роботи з клієнтом з метою подолання його складних життєвих обставин.

Портфоліо – це спосіб фіксування, накопичення, оцінки і самооцінки особистих досягнень за певний проміжок часу. Мета портфоліо: накопичення досягнень, відслідковування професійного прогресу, представлення діяльності і професійного розвитку за окремий проміжок часу; зібрання особистих досягнень дитини, куди можуть входити її успіхи на олімпіадах, проекти, творчі робо-ти, громадська робота тощо.

Принцип доступності – врахування особливостей розвитку учнів, аналізу матеріалу з точки зору їх можливостей і такої організації навчання, щоб вони не відчували інтелектуальних, моральних, фізичних перевантажень.

Результати навчання – знання, способи мислення, погляди, цінності, навички, уміння, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, кількісно оцінити і виміряти та які здатна продемонструвати особа після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

Рівень освіти – категорія, що використовується для впорядкування освітніх програм за рівнем складності їх змісту завершений етап освіти, що характеризується рівнем складності освітньої програми, сукупністю компетентностей, визначених, як правило, стандартом освіти, та які відповідають певному рівню Національної рамки кваліфікацій.

Розумне пристосування – запровадження, коли це потрібно в конкретному випадку, необхідних модифікацій і адаптацій з метою забезпечення реалізації особами з особливими освітніми потребами нарівні з іншими особами їх конституційного права на освіту.

Сегрегація – (лат. segregatio – відділення) – різновид дискримінації, який полягає у фактичному чи юридичному відокремленні в межах одного суспільства тих суспільних груп, які вирізняються за расовими, гендерними, соціальними, релігійними чи іншими ознаками, та в подальшому законодавчому обмеженні їхніх прав.

Соціальна ізоляція – соціальне явище, при якому відбувається усунення індивіда або соціальної групи від інших індивідів або соціальних груп в результаті припинення або різкого скорочення соціальних контактів і взаємодій.

Соціальна інклюзія – забезпечення того, щоб усі діти й дорослі могли брати участь у житті громади як рівноправні члени, яких поважають і які роблять свій внесок у розвиток громади та суспільства.

Соціальна модель інвалідності – підкреслює взаємозв'язок між людиною з обмеженими можливостями та соціумом, а не відхилення у її здоров'ї та розвитку. Обмежені можливості розуміються як наслідок того, що соціальні умови звужують можливості самореалізації інвалідів, тобто інваліди розглядаються скоріше як дискримінована група, ніж аномальна.

Соціальний стереотип – загальноприйнята, як правило, упереджена думка про деякі предмети або явища; схильність сприймаючого суб'єкта легко і швидко віднести сприйману людину в певні категорії в залежності від її віку, статі, етнічної приналежності, національності і професії та ін., тим самим приписувати їй якості, які вважаються типовими для людей цієї категорії.

Соціально-педагогічний супровід – спільний рух (взаємодія) соціального педагога (супроводжуючого, суб'єкта супроводу) і вихованця, його батьків (супроводжуваного, об'єкта супроводу), на основі прогнозування перспектив поведінки і самовияву об'єкта в ситуації розвитку, спрямоване на створення

умов і забезпечення йому (їм) найбільш доцільною допомогою (підтримки), стимулювання осмислення істоти в процесі виникнення (вирішення цієї) проблеми (труднощі) в спілкуванні, успішному просуванні в навчанні, життєвому і професійному самовизначенні (догляді, розвитку і вихованні дитини), пошук способу її подолання, а також спонукання до самостійності і активності в цьому.

Спеціальний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, що забезпечує реалізацію права таких громадян на здобуття повної загальної середньої освіти та здійснює заходи з реабілітації.

Суб'єкт освітньої діяльності – заклад освіти, підприємство, установа, організація, фізична особа, що забезпечує реалізацію права людини на освіту в процесі провадження освітньої діяльності шляхом розвитку її загальнокультурних, громадянських і/або професійних компетентностей.

Сурдопедагогіка – досліджує проблеми виховання, навчання, розвитку дітей з порушеннями слуху, розробляє педагогічну систему всебічного розвитку осіб із вадами слуху й підготовки їх до інтеграції у соціум.

Теорія множинного інтелекту – в основі ідеї Г. Гарднера, про те, що люди наділені низкою відносно автономних інтелектів. Ці інтелекти не конкурують між собою за ступенем важливості. Разом з тим, один з них може бути домінуючим, а інші «сплячими». Гарднер виокремив дев'ять відносно автономних інтелектуальних здібностей, це: лінгвістичний інтелект, логіко-математичний інтелект, музичний інтелект, тілесно-кінестетичний інтелект, просторовий інтелект, міжособистісний інтелект, внутрішньообистісний інтелект, натуралістичний інтелект, екзистенційний інтелект. **Тифлопедагогіка** – досліджує особливості виховання і навчання сліпих і слабозорих дітей. Вона розробляє систему педагогічного впливу на учнів з вадами зору, формування в них компенсації сліпоти та корекції вторинних відхилень, зумовлених зоровою недостатністю, підготовки до інтеграції у соціум.

Універсальний дизайн у сфері освіти – дизайн предметів, навколишнього

середовища, освітніх програм та послуг, що має зробити їх максимально придатними для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну.

Формувальне оцінювання – інтерактивне оцінювання прогресу учнів, що дає змогу вчителю визначати потреби учнів та відповідним чином адаптовувати процес навчання.

Фрустрація (від лат. frustratio – марне сподівання, невдача, обман) – психічний стан, який виникає внаслідок реальної чи уявної перешкоди, що заважає досягненню мети. Виявляється у відчуттях напруги, тривоги, гніву тощо. Сила фрустрації залежить від ступеня значущості заблокованої поведінки.

Функціональний розлад – загальний термін для позначення будь-якого розладу певної функції, причиною якого не є органічна патологія. У практиці це поняття використовується для позначення: а) тих розладів, під час яких не виникає жодної відомої органічної патології; б) порушень, за яких відомо, що немає специфічної органічної патології, яка могла б безпосередньо відповідати за ці симптоми.

Якість освіти – відповідність результатів навчання стандартам освіти, та/або договорам на надання освітніх послуг; відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором на надання освітніх послуг.

Якість освітньої діяльності – рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором на надання освітніх послуг.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Богданова І.М. Соціальна педагогіка: навч. посібник / І.М. Богданова. – К.: Знання, 2008. – 343 с.
2. Бородулина С. Ю. Коррекционная педагогика: психолого-педагогическая коррекция отклонений в развитии и поведении школьников: учебное пособие. – Ростов н/Дону: «Феникс», 2004. – 352 с.
3. Власова О.І. Педагогічна психологія: навчальний посібник / О.І. Власова. – К.: Либідь, 2005. – 400 с.
4. Гонеев А. Д. Основы коррекционной педагогики. / Гонеев А. Д., Лицинцева В. А. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 235 с.
5. Дятленко Н. М. Індекс інклюзії як інноваційна управлінська технологія [Електронний ресурс] / Н. М. Дятленко. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/17436/1/%D0%94%D1%8F%D1%82%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>
6. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: навчально-методичний посібник / кол. упорядників: Патрикеева О. О., Софій Н. З., Луценко І. В., Василяшко І. П.; за заг. ред. Шинкаренко В. І. – К.: ТОВ «Видавничий дім Плеяди», 2013. – 96 с.
7. Інклюзивна освіта: основні положення [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Всеукраїнського Фонду «Крок за кроком». – Режим доступу: http://www.ussf.kiev.ua/ie_inclusive_education/
8. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: науково-методичний збірник. – К.: ФОП Придатченко П.М., 2007. – 124 с.
9. Інклюзивна освіта: сутність, поняття, термінологія [Електронний ресурс] / Острів знань. – Режим доступу: <http://inclusive.ostriv.in.ua/publication/code-584752B5AAB7F/list-295FD41D727>
10. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально-

методичний посібник / кол. авторів: Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю.М. та ін.; за заг. ред. Даниленко Л. І. – К.: 2007. – 128 с.

11. Колупаєва А. А. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. – К: А.С.К., 2012. – 308 с. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/958780/>
12. Колупаєва А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка: путівник для педагогів: навч.-метод. посіб. / А. Колупаєва, О. Таранченко; МОН України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. – К.: АТОПОЛ, 2010. – 96 с.
13. Мардахаев Л. В. Социальная педагогика / Л. В. Мардахаев. – М.: Гардарики, 2005. – 269 с.
14. Науково-методичний центр інклюзивної освіти [Електронний ресурс] / Сайт Київського університету імені Бориса Грінченка. – Режим доступу: http://nmcio.ipro.kubg.edu.ua/?page_id=50
15. Права інвалідів в Україні: зб.правових документів. – К.: Сфера, 1998. – 300 с.

Додаткова:

1. Выготский Л.С. Собрание сочинений в 6-ти томах. Основы дефектологии / под.ред. Т.А. Власовой. – М.: Педагогика, 1983. – Т.5. – 368 с.
2. Дети с ограниченными возможностями: проблемы и инновационные тенденции в обучении и воспитании. Хрестоматия по курсу «Коррекционная педагогика и специальная психология» / сост. Н.Д. Соколова, Л.В. Калининкова. – М.: Издательство ГНОМ и Д, 2001. – 448 с.
3. ЗапоВікі [Електронний ресурс] / Інклюзивна освіта. – Режим доступу - <http://zw.ciit.zp.ua/index.php>
4. Інклюзивна освіта. Корекційна освіта [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://doshkilla.blogspot.com/2012/03/blog-post.html>
5. Кабан Л. В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів у новій українській школі [Електронний ресурс] / Л.В. Кабан. – Режим доступу:

https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4471

6. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. – К.: Самміт-Книга, 2009. – 272 с.
7. Колупаєва А. А. Психолого-педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання в європейських країнах // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. – К.: Університет «Україна». – 2006. – С. 174 – 175.
8. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук; МОН України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. – К.: АТОПОЛ. – 2011. – 274 с.
9. Колупаєва А. Інтегративні тенденції в освіті дітей з особливими потребами в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://canada-ukraine.org/ukr_Journal_V1.htm.
10. Кравченко Р. І. Соціальна робота з розумово відсталими людьми: навчальний посібник. / Р.І. Кравченко. – К.: Академвидав, 2001. – 140 с.
11. Оцінка потреб дитини та її сім'ї: навч. посібник / І. Д. Зверева, З. П. Кияниця, Ж. В. Петрочко / за заг. ред. І. Д. Зверєвої – К.: Держсоцслужба, 2007. – 144 с.
12. Скворцова В.О. Социальное воспитание детей с отклонениями в развитии / В.О. Скворцова. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2006. – 160 с.
13. Соловійова Т. Г. Соціально-педагогічні засади роботи з батьками дітей з особливими потребами [Електронний ресурс] / Соловійова Т.Г. – Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.05 / Ін-т пробл. виховання АПН України. К. , 2009. – 22 с. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/447740/>
14. Социальная работа с инвалидами. Настольная книга для родителей / под ред. Е.И. Холостовой. – М.: Институт социальной работы, 1996. – 238 с.
15. Стандарти громадсько-активної школи: соціальна інклюзія: навчально-методичний посібник / Найда Ю.М., Ткаченко Л.М.; за заг. ред. Даниленко Л.І. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 68 с.

16. Холостова Е. И. Социальная реабилитация: учебное пособие / Холостова Е.И., Дементьева Н.Ф. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2002. – 340 с.
17. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посібник / В.В. Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.

Навчально-методичне видання
(українською мовою)

Соловйова Тетяна Геннадіївна

ОСНОВИ ІНКЛЮЗІЇ

Методичні рекомендації до самостійної роботи
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Соціальна
робота» освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка» денної та
заочної форм навчання

Рецензент *Н. В. Заверико*

Відповідальний за випуск *А. П. Поплавська*

Коректор *О. В. Філь*